JURBARKAS

Monika Žėkaitė

Tyrimai Jurbarke

2023 m. buvo vykdyti žvalgomieji tyrimai Jurbarko senojo miesto vietos (UK 2814) ir Jurbarko miesto istorinio centro (UK 17085) (P dalis) teritorijose, Kauno ir Vydūno gatvėse.

Kauno gatvėje ištirta 16 šurfų (iš viso 24 m^2), detaliųjų tyrimų metu ištirtas 5x1 m dydžio plotas, o žvalgymų metu – 69,09 m^2 plotas (bendrai 98,09 m^2 plotas). Anksčiau artimiausioje aplinkoje tirta ne kartą. 1995–1996 m. G. Aleliūnas tirtuose šurfuose 18–19 ir Kauno g. 30 rado pavienių XVII–XVIII a. datuojamų radinių (*ATL 1994 ir 1995 metais*, 1996, p. 231–232; *ATL 1996 ir 1997 metais*, 1998, p. 362–363). 1998 m. L. Kvizikevičius Kauno g. 34–36 žvalgymų metu rado atsitiktinį radinį – titnaginę skeltę (*ATL 1998 ir 1999 metais*, 2000, p. 623). 2007 m. Nemuno g. 1 E. Pranckėnaitė surado šukių, datuotų XVII–XIX a. (*ATL 2007 metais*, 2008, p. 329–331). 2017 m. V. Juškaitis (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 700), 2022 m. M. Valauskas (*ATL 2022 metais*, 2023, p. 583) fiksavo XX a. sluoksnius be vertingų radinių. 2011 m. Kauno gatvėje archeologinius tyrimus atliko Z. Baubonis. Jų metu ištirtas 292 m^2 dydžio plotas ir surinkta XVI–XIX a. keramikos, koklių fragmentų, aptikta I tūkst. lipdytinės ir apžiestos keramikos fragmentų bei titnaginių radinių. Tyrimų metu aptikta palaidojimų (III–IV a.). Padaryta prielaida, kad aptikta antroji Jurbarko senovės gyvenvietė, nutolusi nuo Bišpilio, datuojama I tūkst. (*ATL 2011 metais*, 2012, p. 115–123). 2019 m. U. Budvydas šalia tirtame šurfe 2 1,1 m gylyje aptiko 75 cm storio XVIII a. sluoksnį (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 510). 2021 m. tyrėjas šurfe 4 fiksavo iki 50 cm storio XVIII a. sluoksnį (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 604). 2022 m. tyrimus atliko V. Juškaitis, jų metu rasti XX–XXI a. sluoksniai bei XVIII a. ir ankstesniais laikais datuojami sluoksniai; taip pat aptikta akmens amžiaus radinių (*ATL 2022 metais*, 2023, p. 283–285).

2023 m. tirtuose šurfuose fiksuoti XIX–XXI a. suformuoti skirtingų struktūrų sluoksniai, kurių storis siekė nuo 1,2 iki 3,4 m storio. Žvalgymų metu žvalgytos 7 prieduobės iki 1,5 m gylio bei 3 atvirai kasamos tranšėjos iki 1 m projektinio gylio (įžemis žvalgymų metu nepasiektas). Šurfuose 1, 13–16, žvalgytoje tranšėjoje 1, prieduobėse 1, 3, 5–7, archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio ar radinių neaptikta. Tirti piltiniai 0,7–3,2 m storio XX a. II pusės–XXI a. sluoksniai. Šurfuose 2, 5–12, žvalgytose tranšėjose 2– 3, prieduobėse 2, 4, archeologiškai vertingi kultūriniai sluoksniai nefiksuoti, tačiau tirti maišyti sluoksniai su pavieniais XVII–XX a. radiniais: daugiausia pilkos, raudonos, rudos molio masės žiestos keramikos šukės be puošybos elementų, mažesnioji dalis šukių puošta žalia, balta, gelsva glazūra, horizontalių linijų ornamentu, keletas stiklo duženų ir koklių fragmentų. Tyrimų metu rasti piltiniai sluoksniai greičiausiai susiję su XX a. viduryje–II pusėje vykusiais darbais, tokiais kaip miesto tvarkymo darbai po 1940 m. kilusio elektrinės gaisro, XX a. II pusėje kiemų lygio pakėlimas siekiant išvengti Nemuno potvynių, tilto per Nemuną, kelio įrengimo darbai.

Šurfe 4 nuo 1,4 m (H_{abs} 17,40 m) iki 1,5–1,55 m (H_{abs} 17,20-17,25 m) gylio tirtas iki 15 cm storio pilkšvo smulkaus smėlio sluoksnis su XVII–XVIII a. keramikos šukėmis (viena iš šukių dengta ruda glazūra, kitos be ornamentų arba su horizontalių linijų ornamentika), viena stiklo (taurelės (?)) šukė. Giliau rastas pilkas, rusvas smulkus smėlis be radinių su tamsesnio

1 pav. Šurfas 3 iš P, matyti XX a. vidurio–XX a. II pusės grindinys, po juo – XIX a. pabaigos–XX a. pradžios grindinys. M. Žėkaitės nuotr.

Fig. 1. Test pit 3, viewed from the S, showing cobblestone pavements from two periods: the second half of the 20th century above, and the late 19th–early 20th century below.

2 pav. Ploto 1 V dalis tyrimų metu iš R. M. Žėkaitės nuotr.

Fig. 2. The W side of area 1 during the excavation, viewed from the E.

pilko smėlio tarpsluoksniais. Šis sluoksnis interpretuotas kaip sąnašinis. Nuo 2,1 m gylio, H_{abs} 16,70 m, tirtas iki 15–25 cm storio juodo smėlio sluoksnis su keliomis lipdytomis keramikos šukėmis. Kai kurios pilkos molio masės šukės su gausia didesnio granito bei grūsto granito priemaiša (šie fragmentai datuoti I tūkst. I puse), kitos mažesnės šukės lygaus paviršiaus, molio masė su daug mažesnėmis grūsto akmens priemaišomis, žėručio priemaiša datuojamos I tūkst. pabaiga–II tūkst. pradžia. Tirtame sluoksnyje kartu surasta žiesta ir gerai išdegta (XVII–XVIII a.) keraminio indo šukė. Giliau rastas smėlis, kuris siekė iki 40–50 cm storio, be radinių. Įžemis – geltonas smėlis – pasiektas 2,6–2,7 m gylyje.

Šurfuose 3 (1 pav.), 6–7, 12 ir žvalgytoje tranšėjoje 1 rastos akmenų struktūros be rišamosios medžiagos. Jos atidengtos 0,6–1,5 m gylyje ir siejamos su XIX a. II pusėje–XX a. I pusėje buvusių kiemų infrastruktūros įrengimu, gatvių trasomis, galbūt buvusiais pastatais. Jų vertėms nustatyti nepakanka duomenų, tad struktūros turi būti vertinamos ateityje jas atidengus plačiau, kol kas struktūros paliktos *in situ*. Detalieji tyrimai atlikti į R nuo tirto šurfo 3 suformuojant 5x1 m dydžio plotą (2 pav.). Atliekant tyrimus, po pilko smėlio sluoksniu rastas skaldos su žvyru sluoksnis, rudi, gelsvi skirtingų struktūrų smėliai su XIX–XX a. radiniais. R pusėje rasti žvyro ir smėlio sluoksniai, o 1,6 m gylyje aptiktas žaliai dažytas kuolelis, tad šis sluoksnis suformuotas ar perkastas atliekant žemės judinimo darbus greičiausiai XX a. pabaigoje. Ploto V dalyje, šurfe 3, rasti keli pavieniai akmenys, kurie fiksuoti 50–70 cm gylyje, galbūt tai XX a. vidurio–II pusės suardyto grindinio liekanos. Po akmenimis rastas XX a. II pusėje suformuotas sluoksnis. Po rudų, gelsvų smėlio bei žvyro sluoksniais nuo 0,6–1,6 m gylio (V–R kryptimi) tirtas maišyto pilko smėlio sluoksnis su griuvenomis, XX a. ir pavieniais XVII–XIX a. radiniais (žvakidės dugnelis dengtas balta glazūra, kokliai su žalia glazūra ir be jos, keraminių indų duženos, viena iš jų – dubens

3 pav. Šurfe 7 rastos buitinės keramikos šukės. V. Gubino nuotr.

Fig. 3. Household pottery fragments found in test pit 7.

4 pav. Šurfas 8 iš V. M. Žėkaitės nuotr.

Fig. 4. Test pit 8, viewed from the W.

šukė su žalia glazūra). Nuo 1,4–2,1 m gylio (R–V kryptimi) rasti pilki, smulkaus smėlio sluoksniai su gausia organika. Bendrai storis siekė 10–35 cm. Juose surasta XVIII–XIX a. buitinės keramikos, stiklo, metalo radinių. Nuo 1,73–2,3 m gylyje pasiektas įžemis – geltonas smėlis.

Vydūno gatvėje ištirta 11 šurfų (bendras 17,25 m^2 plotas) ir žvalgytos dvi atkarpos (bendras 23,5 m^2 plotas). Anksčiau artimiausioje aplinkoje tirta ne kartą. 1995–1996 m. Jurbarko m. tyrimus vykdė G. Aleliūnas (*ATL 1994 ir 1995 metais*, 1996, p. 231–232; ATL *1996 ir 1997 metais*, 1998, p. 362–363). 1995 m. artimiausiai tirtas šurfas 57, kuriame fiksuotas sluoksnis pagal radinius datuojamas XVII a. 1996 m. Vydūno g. 6 aptiktas XIX–XX a. sluoksnis. 1998 m. L. Kvizikevičius Vydūno g. 13 aptiko pavienių XVII–XIX a. keramikos radinių (*ATL 1998 ir 1999 metais*, 2000, p. 623). 2006 m. E. Pranckėnaitė tyrė 23 šurfus (bendras 92 m^2 plotas), vėliau buvo vykdyti detalieji tyrinėjimai (bendras 1456 m^2 plotas). Nustatyta, kad kultūrinis sluoksnis susiformavo XVI a. II pusėje–XVIII a. pradžioje. Tyrimų metu aptiktos 3 krosnys (XVII a.) (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 432–436). R. Šiaulinsko 2007, V. Juškaičio 2018, U. Budvydo 2021 m. tyrimų metu rasti XX–XXI a. sluoksniai su to laiko radiniais (*ATL 2007 metais*, 2008, p. 568; *ATL 2018 metais*, 2019, p. 636; *ATL 2021 metais*, 2022, p. 604).

2023 m. tyrimų metu nustatyta, kad tyrimų aplinkoje sluoksnis galėjo formuotis XVII–XXI a. Kai kur sluoksnis neišlikęs ar nesusiformavęs, nes aptinkami XX–XXI a. perkasimai, XIX a. II pusėje–XXI a. suformuoti pilki, rudi, juodi smėlio sluoksniai su pavieniais XVII–XX a. radiniais arba tik su XX a. buitinėmis atliekomis (šurfai 1, 3, 6, 9 10). Kitais atvejais, kaip šurfuose 2, 4, 5, 7, 8, 11, po paviršiniais sluoksniais atidengti pilkos, rudos žemės sluoksniai su gausiais XVII–XX a. radiniais (keraminių indų šukės, koklių fragmentai, viena saga). Įžemis tyrimų metu pasiektas 0,5–1,2 m gylyje.

Šurfų 7 ir 8 apatiniuose horizontuose rastas 10–25 cm storio sluoksnis su XVII–XVIII a. datuojamomis buitinės keramikos šukėmis (3 pav.). Šurfe 7 sluoksnis fragmentiškas ir atidengtas tik ties V pjūviu, į R rastas dujotiekio perkasimas. Pilko smėlio sluoksnis su pilkos, rudos molio masės keraminių indų šukėmis (XVII–XVIII a.) atidengtas nuo 85–90 cm gylio, tęsėsi iki 1–1,2 m gylio. Šurfe 8 pilko smėlio sluoksnis su XVII–XVIII a. datuojamomis kera-

mikos šukėmis (dvi iš šukių puoštos žalsvai ruda glazūra) rastas nuo 70–75 cm gylio, tęsėsi iki 80–85 cm gylio (4 pav.). Šurfe 6 rastas XIX a. pastato pamato fragmentas, šurfe 10 – buvusios Vydūno gatvės šaligatvio fragmentas (XIX a. pabaiga–XX a. pradžia). Struktūroms vertingosios savybės nenustatytos. Žvalgymų metu fiksuoti maišyti sluoksniai su pavieniais XVII–XX a. radiniais.

2023 m. žvalgomieji tyrimai Jurbarke papildė duomenis apie dviejų svarbių gatvių aplinkos raidą.

Archaeological investigations in Jurbarkas

In 2023, exploratory and detailed excavations were carried out on Kauno Street and Vydūno Street in Jurbarkas (W Lithuania). On Kauno Street, the total investigated area was 98.09 m^2. The test pits revealed layers between 1.2 and 3.4 m in thickness and dating to the 19th–21st centuries. They yielded isolated finds from the 17th–20th centuries: mainly sherds of plain grey, red, and brown wheel-thrown pottery; a small quantity of potsherds with green, white, yellowish glaze, and decorative horizontal lines; and a few fragments of stove tiles and glass shards. Test pits 3 (Fig. 1), 6, 7, and 12 and the surveyed narrow trench 1 revealed dry stone structures associated with buildings and their courtyard infrastructure laid along the streets that existed between the second half of the 19th and the first half of the 20th century. Test pit 4 revealed a cultural layer (15 cm thick) 1.4 m below the surface that contained potsherds from the 17th–18th centuries. From a depth of 2.1 m, a layer of sand up to 20 cm in thickness was recorded and interpreted as a cultural layer from the 1st millennium AD. The detailed excavations (Fig. 2) identified a cultural layer dating from the second half of the 19th to the 20th century, with finds spanning the 17th–20th centuries (candlestick base, stove tiles with and without green glaze, and broken ceramic vessels).

On Vydūno Street, the total investigated area measured 40.75 m^2. Test pits 1, 3, 6, 9, and 10 isolated finds spanning the 17th–20th centuries, recovered from layers and fills formed in the 19th–21st centuries. The lower horizons of test pits 7 and 8 revealed a layer (10–25 cm thick) with household pottery dating back to the 17th–18th centuries (Figs. 3–4).

KAUNAS

Dainius Balčiūnas

Šv. Gertrūdos gatvė 38–40

Kauno senamiestyje (UK 20171), sklype Šv. Gertrūdos g. 38–40, projektuojamo naujo pastato vietoje buvo atlikti žvalgomieji tyrimai. Anksčiau čia archeologiniai kasinėjimai nebuvo vykdyti. Sklypas yra senamiesčio R dalyje, 52 kvartale, prie Antakalnio P šlaito. Kvartalą iš V pusės riboja P. Eimučio gatvelė – laiptai, iš Š – Benediktinių gatvė, iš R – J. Zikaro, A. Mackevičiaus, Gimnazijos, iš P – Šv. Gertrūdos gatvės. Tyrinėtas sklypas yra PV kvartalo dalyje (1 pav.).

Šv. Gertrūdos gatvė yra senamiesčio Š dalyje, prie Nemuno aukštutinės terasos šlaito, atrodo, kad tai turėtų būti viena iš seniausių Kauno gatvių – kelių, ėjusių iš R į Kauno pilį. XVI–XVII a. ji vadinosi Gertrūdos, arba „gatvė einanti į Šv. Gertrūdą“, XVIII a. vadinama „Smetanska“, o XIX a. vyrauja „Smetanskos“ ir „Vilkomirskos“ pavadinimai.

Šv. Gertrūdos g. 38–40 pastatų kompleksą (UK 47319) sudaro 2 buvę gyvenamieji namai Šv. Gertrūdos g. 38 (UK 47320) ir 40 (UK